

Ипак, дакле, постоји праг друштвене толеранције који власти не могу прећи без последица. Не би био први пут, наравно, али зашто ли нам тај праг расте брже од запослености, плата и перспективе?

„Различите 'афере' које свако мало потресају политичку сцену тичу се само изразито уских кругова - малине малинара, комунални проблеми у Нишу само станара одређеног нишког кварта, координационо тело за абортус само жена, и то не свих, плагијати у врховима власти само делова учмале академске заједнице... У међувремену се намножило толико 'јавних форума' на којима свако у свако доба дана може изнети своје мишљење о сваком од попућених проблема. Додајмо томе и да је солидарност, та магична и увек непрецизна реч, данас постала пуки синоним за милосрђе оних који имају могућности да буду милосрдни. Тако се онај одговорни грађанин, замишљан с доласком либералне демократије, претворио у појединца који у складу с могућностима и према сопственој савести бира коме ће и колико солидарности уделити - СМС за Грачаницу, СМС за поплаве, СМС за имигранте - све твитујући о могућим алтернативним изборима“, предочава за НИН Адриана Захаријевић, доценткиња на Универзитету у Новом Саду и координаторка групе за студије ангажованости при Институту за филозофију и друштвену теорију.

Тај одговорни, ангажовани, политички освешћени и ослобођени грађанин је у државама источне Европе био ствар консензуса с почетка деведесетих, пре ратова и после пада Берлинског зида. С аспекта двоиподеценијске амортизације идеје и реализације ангажмана, раст вере у грађанско друштво текао је паралелно с развојем невладиног сектора, који је пак промовисао идеју да ангажман грађанина може одлуке државе дово-

дити у питање и да су протести само највидљивији облик деловања.

„Сетимо се мантре с почетка двехиљадитих: само да нам је да поставимо земља у којој свако ради свој посао и нико не зна ко је на власти. У постсоцијализму смо коначно дошли до тога да је тешко, често и немогуће радити свој посао, а о онима на власти и даље све знамо. То либерално обећање никад није био остварено. Јер, већ после 2000. показало се да нити је грађанско друштво произвело активисте, нити су грађани en masse постајали активни, како је налагао либерални уговор. То се можда није одмах видело. Када активност у невладином сектору постане извор прихода од којег плаћате станарину и рачуне, она се професионализује и постане зависна од послодаваца, а велики европски и глобални 'послодавци' били су дефинисали да је сарадња државе и грађанског друштва постала неопходна, па је с временом постајала све мање критичка и независна. Заузврат, држава је све мање морала да улаже у дијалог с грађанима“, каже Захаријевићева.

Дакле, ако се и веровало да је некакав критички дијалог између државе и грађана могућ и потребан, та је идеја у међувремену изгубила на уверљивости. Према меродавним, страним проценама, држава данас обавља задатке боље него икад раније, „грађанско друштво“ и невладин сектор је сервисирају. Где су ту грађани? „Више нису подељени по политичким линијама, већ у складу с друштвеном хијерархијом која спада у корпус устаљених западних вредности“, закључује наша саговорница.

Од свега профитира још само политичка елита, поготово владајућа, довољно нехајна да буде видљиво самозжива и деспотска, довољно опрезна да се одржи на окупу.

СТЕФАН СЛАВКОВИЋ

Универзитет у Београду се није огласио поводом ма којег од бројних преступа које власт чини и прећуткује

ЛИЧНИ СТАВ

Драгана Бољевић

Председница Друштва судија Србије и судија Апелационог суда у Београду

КАКО СУДИЈЕ ВИДЕ СЕБЕ

Независност под притиском политике

Забрињавајући је податак да је четрдесет четири одсто судија осетило притисак председника судова или политичара да донесу одређену одлуку, да петина њих није учинила ништа да се заштити јер сматра да не би успели или се боје да би се то на њих негативно одразило

У оквиру пројекта Јачање независности и интегритета судија у Србији, у сарадњи са Центром за слободне изборе и демократију (ЦеСИД) и уз подршку Високог савета судства и Амбасаде Краљевине Холандије, Друштво судија Србије је 2016. године спровело истраживање у коме је учествовало је 1.585 судија (од скоро 2.800 колико их је тренутно у Србији). Циљ истраживања био је да се добије слика о томе како судије виде себе, а како мере које се тренутно предузимају у судском систему Србије. Ово прво истраживање такве врсте представљаће одлично оруђе

за оцену успешности будућних промена у правосуђу како оних у вези са спровођењем Националне стратегије за реформу правосуђа, тако и оних везаних за спровођење Акционог плана за поглавље 23 у процесу придруживања Србије Европској унији. Без става судија о стању у судству и њихове уверености да су планиране промене примењиве и одговарајуће, судски систем се не може успешно мењати, што значи да без тога не може ни јачати поверење грађана у судство. За потребе овог текста приказани су одговори само на нека од бројних питања.

Свега 52 одсто судија сматра да су судије независне иако им Устав гарантује сталност судијске функције. О проблему који постоји са независношћу судија сведочи и чињеница да је у истраживању учествовало 57%, уместо свих 100% судија како је планирано. Свега 8% судија сматра да је Високи савет судства, тело чији је основни задатак да гарантује независност судија и судова, у саставу до 2016. године, водило рачуна о независности, док 83% судија сматра да је то тело водило рачуна о својим личним интересима и о интересима политичких странака.

У погледу реформе, скоро половина судија (46%) сматра да је реформа била неопходна још 2009. године, али је зато свега њих 13% који сматрају да је такозвана реформа 2008/2009. добро спроведена. Иако је судска мрежа, која је 2008. године била лоше конципирана (уместо некадашњих 138 општинских судова, од 2010. године радила су 34 основна суда), побољшана почев од 2014. године (број основних судова повећан је за 32), само 8% судија сматра да је садашња судска мрежа добра; штавише, њих 39% сматра да је судска мрежа неодговарајућа, уз 45% оних који сматрају да је треба поправити. Огроман број судија, чак 94%, уверен је да постоји значајан инострани утицај на правосуђе, почев од хармонизације прописа до персоналних решења, при чему 73% судија сматра да судство не може да буде функционално уз планиране мере рационализације (уштеде у броју судија, судијских помоћника и осталог судског особља, средстава итд) које проистичу из препорука Функционалне анализе реформе правосуђа коју је сачинила Светска

банка као основу за приступно преговарање са Србијом.

Истраживање показује да судије реално и без улепшавања оцењују саме себе; између осталог, свега 54% њих сматра да су судије непристрасне, 57% да су судије стручне, 72% судија сматра да начин вредновања њиховог рада није добро уређен, 53% сматра да је избор на судијску функцију нетранспарентан, док 65% судија није упознато (у довољној мери или није уопште) са критеријумима за напредовање, што говори да судије претежно и не верују да њихово напредовање заиста зависи од формално прописаних критеријума.

Посебно је важно питање које се односи на избор на судијску функцију, јер је за сваку државу од изузетног значаја да онај ко обавља судијску функцију буде стручан и од интегритета. Европске државе немају јединствени стандард селекције и обуке таквих људи, па се обука врши на различите начине: у академији (Француска, Португалија, Шпанија), менторским путем (Аустрија, Немачка) или комбинацијом менторског система и тематских обука у тренинг-центрима (Италија, Холандија). Политичари у Србији, потпомогнути недовољним разумевањем домаћих околности и шаблонским поступањем ЕУ-крата, са посебним жаром истрајавају у намери да још увек нејака Правосудна академија постане једини или барем доминантан начин избора младих правника за судије. Ово оправдава страховање судија да је Академија скривени а ефикасни канал политичког утицаја на судство, који власт успоставља зато што ће, приликом уставних измена, морати да се одрекне првог избора судија и који спроводи тако што одређује ко ће бити судија селектирајући полазнике Академије у неконтролисаним и нетранспарентном поступку. Зато не чуди што 65% судија сматра да Правосудна академија не треба да буде

Судије претежно и не верују да њихово напредовање заиста зависи од формално прописаних критеријума

основни начин „уласка у судство“ и да је привилеговање свршених полазника ПА погрешно, и што је још више њих - 83% за слободан и свима једнак приступ уласка у правосуђе.

Забрињавајући је податак да је 44% судија осетило притисак да донесе одређену одлуку. За 43% судија који су осетили притиске влада атмосфера општег, систематског притиска а 27% њих осећа притисак политичара (18% посредан, 9% отворен). Постоји и посебна врста трансмисионог притиска са политичара на судије, о чему сведочи податак да судије трпе притиске у 22% случаја од стране председника судова (у 16% случајева прикривено – распитивањем за предмете, у 6% директно), а у 8% од стране својих колега судија. Још је више забрињавајуће да петина од судија који су осетили притиске није учинила ништа да се заштити (14% зато што сматра да не би успели; 7% из страха да би се то негативно одразило на функцију).

Иако у стручној јавности Србије постоји консензус да уставни оквир за судство има низ недостатака и да омогућава утицај политике на судство на најмање три начина (тако што Народна скупштина бира судије на први трогодишњи мандат, што бира и све председнике судова и свих једанаест чланова Високог савета судства који затим бирају све судије на стални мандат) истраживање је показало да је свега половина судија за промену Устава. Ово проишља из спознаје да се независност не стиче само уставном прокламацијом. Међутим, судије су уверене да би независност и у постојећем уставном оквиру могла да буде боље обезбеђена када би било политичке воље за тим.

Све у свему, пред целокупним друштвом Србије је важан посао да се обезбеде услови за независност судства, која није привилегија судија већ основа на којој грађани могу да рачунају да ће им бити обезбеђено право на правично суђење. Охрабрујуће је то што судије реално сагледавају свој положај и што у мноштву неусаглашених циљева, за приближавање правде грађанима и јачање поверења грађана у судство, судије правилно сматрају да су најважнији квалитет судских одлука и независан судија.